

=DOORLOPEND DOSSIER: *EUropa als een Randstad in het groot*=

-deel 1-

Buitenbeentje Londen drijft steeds verder af

Londen krijgt steeds meer babbels. Bij de recente perikelen rondom de EU-begroting waren de geluiden om te breken met Europa hoorbaarder dan ooit. Volgens de opiniepeilingen zou de meerderheid van de Britten nu uit de EU willen treden. Groot Brittannië zou veel beter af zijn buiten een nauwer samenwerkend Europa. Ligt op die manier de welvaart van een immer zelfstandig gebleven Zwitserland in het verschiet? Of zakt het dwarse Albion af tot een status van het Oekraïne van het westen? Vooral het laatste zou heel goed kunnen gebeuren. Want de kracht van het werelddeel draait natuurlijk niet om de Britse eilanden. Wie goed kijkt waar de motor van Europa aan het werk is ontdekt op het vasteland een Randstad op Europese schaal. Netwerken van zichzelf besturende stedelijke netwerken bepalen immers als vanouds de meer dan ooit identiteit van het werelddeel. In onze zich in versneld tempo verstedelijkende 21^e eeuw belichaamt de stad meer dan ooit de economische, politieke en culturele kracht van de toekomst. Maar Londen zet zichzelf juist buiten de poort van de EU-Randstad.

>>Even recapitulieren: de EU-Randstad

Europa is weliswaar het continent van de demografische krimp, maar in dat krimpproces lijkt de trek naar de stad alleen maar aan kracht toe te nemen. Wordt Europa meer en meer één grote Randstad? Waar bevindt die zich dan? De kaart van de bevolkingsdichtheden kan ons daarbij op weg helpen. Op het continent zien we dan een aantal uitgesproken concentratiegebieden binnen de cirkel die gevormd wordt door Randstad/ Vlaamse Ruit, Parijs, Rhonevallei (Lyon/ Marseille) Povlakte e.o. (Turijn/ Milaan/ Veneto/ Bologna), Budapest, Krakow/Warschau en Kopenhagen/ Malmö. Bekijken we dit gebied meer in detail, dan ontdekken we een patroon van clusters van stedelijke regio's die met hun buitenkant op en tegen de ring aanliggen steeds verbonden met meer naar binnen gelegen stedelijke regio's. We kunnen hier een kaart van Randstad Holland naast leggen. Een zekere analogie is niet te ontkennen, zij het dat er natuurlijk sprake is van schaalverschil. Op het niveau van de Hollandse Randstad is er in de loop der jaren een zekere taakverdeling ontstaan tussen bijvoorbeeld mainports als Rotterdamse haven en Schiphol en productieclusters op het gebied van de olieverwerking (Rotterdam e.o.) en high tech (Oostelijk Brabant). Een zelfde proces lijkt zich af te tekenen in de Europese 'Randstad'.

=Vlaanderen-Holland-Ruhrgebied schoolvoorbeeld

Elke cluster van stedelijke regio's heeft zijn eigen rol binnen het Europese geheel. Binnen een cluster heeft iedere stad of agglomeratie weer zijn eigen taak, soms samen met onderdelen van andere stedelijke regio's. Neem onze eigen stedelijke cluster Randstad Holland, Vlaamse Ruit en Rhein/Ruhrgebied. Beeldbepalend op cultureel gebied is hier de ABC-driehoek: Amsterdam, Brussel, Cologne (Keulen). Op het gebied van infrastructuur werkt is de RAR-driehoek: Rotterdam-Antwerpen-Ruhr. Op Europese schaal speelt deze cluster zijn rol op het gebied van infrastructuur, met transportlijnen van buiten-Europese goederen naar het achterland en in groeiende mate naar andere Europese zeehavens.

=Andere supersteden op de Europese rand

Een vergelijkbaar verhaal is te vertellen voor andere Europese clusters met elk hun eigen zwaartepunten. De cluster Parijs - Straatsburg - Frankfurt - Luxemburg, sterk op het financieel en Europees-bestuurlijk vlak, of de cluster Milaan/ Povlakte met Zürich/ stedelijk landschap van Noord Zwitserland en met München Beieren - met een zwaartepunt op het gebied van hoogwaardige luxeproductie, van horloge tot en met automobiel. Bij andere clusters van de 'Randstad Europa' is te

denken aan Budapest - Wenen, Krakow/ Warschau - Berlijn en Kopenhagen/ Malmö - Hamburg/ Bremen. Net als met Randstad Holland zien we ook binnen de Europese stedelijke cirkel een min of meer minder verstedelijkt binnengebied, een soort groen hart.

= Bestuurlijke uitdaging

Wat voor consequenties kan de verdere stedelijke ontwikkeling van een dergelijk patroon hebben? En dan niet alleen op sociaaleconomisch gebied maar ook op tal van andere vlakken. Op ruimtelijk en landschappelijk gebied bijvoorbeeld. Denk daarbij niet alleen aan infrastructuur en transport maar ook aan duurzame voedsel- en energieproductie en aan de plaats die deze functies innemen binnen een cluster van stedelijke regio's. Voor welke functies kan op welke plaatsen ruimte gemaakt of behouden worden binnen de stedelijke clusters en wat kan of moet beter in het Europese groene hart, buiten de EU-Randstad of op zee plaatsvinden? Zoiets vergt de nodige bestuurlijke samenwerking over de landsgrenzen heen. Maar van samenwerking alleen zal het niet blijven. In een volgend stadium zal bij de stedelijke clusters de behoefte groeien om coalities met andere clusters coalities te sluiten op Europees bestuurlijke schaal. Niet alleen op ruimtelijk vlak, maar ook op het gebied van financiële zaken en van cultuurpolitiek, met kennisontwikkeling als speerpunt.

Nu nog bepalen de bestaande natiestaten het bestuurlijke landschap van Europa. Maar naarmate deze stedelijk ontwikkeling zich doorzet groeit de behoefte om de landsgrenzen te doorbreken met als resultaat nieuwe coalities waarmee de invloed van Randstad Europa op de koers van de Europese politiek steeds verder toeneemt. En die tendens zet zich door, wat de Europese Unie als instituut ook voor politieke of monetaire escapades uithaalt.

>>Londen en de EU-Randstad: aantrekken en tegenwoordig vooral afstoten

Eurohandel

Europa is natuurlijk groter dan zijn eigen 'Randstad' en onderhoudt de nodige betrekkingen buiten het continent, en niet alleen economische. Daarbij heeft de EU-Randstad vensters naar de buitenwereld nodig, tegelijkertijd kan een en ander natuurlijk tot spanningen leiden. Dit spel van aantrekken en afstoten zien we niet in de laatste plaats heel duidelijk aan de westelijke flank van de EU-Randstad. Daar ligt de stedelijke cluster Greater London met zijn korte lijnen met Brussel en Parijs. Londen vervult vanouds de brug van het continent naar Noord Amerika. De nauwe banden met de voormalige kolonie en de affiniteit met de hyperliberale sociaaleconomische Angelsaksische denk- en leefwereld komen op steeds problematischer voet te staan met het sociale Rijnlandse model dat werken en samenleven in de EU-Randstad bepaalt. Wat Albion denkt te kunnen winnen met een nog nauwere oriëntatie op Amerika, zou het wel eens aan Europese afzetmarkt kunnen verliezen, en meer dan dat. Terwijl de afzet naar de States door het groeiende protectionisme aan de overzijde van de Grote Plas meer en meer onder druk komt te staan, komen ook een aantal voor Londen voordelige relaties met het Europese continent in gevaar. De afzijdigheid van Groot Brittannië ten opzichte van Europa -zowel het Europa van de Eurozone van de 17 lidstaten als het Europa van het begrotingspact van 'de 26' – lijkt Londen nu in het financiële hart te gaan treffen. Nu nog vindt meer dan 40% van de Euro-transacties plaats in de City van Londen, tot nu het belangrijkste centrum voor de handel in deze munt. Begin december [2012] liet Christian Noyer, de baas van de Banque de France, echter weten dat het tijd wordt dat het financiële centrum voor de handel in euro's verlegd wordt naar binnen de Eurozone zelf. Dat is toch logisch: ook de VS waken ervoor dat New York het belangrijkste financiële centrum voor de dollar blijft. Binnen de EU-Randstad is de cluster zijn Parijs – Frankfurt de aangewezen kandidaat om de financiële Euro-rol van Londen over te nemen.

Blijvende en groeiende groene energie-banden

Mag dan op financieel en financieel-politiek vlak de verwijdering zich steeds verder doorzetten, op andere gebieden lijkt er eerder sprake te zijn van sterkere banden, niet in de laatste plaats op het gebied van de productie van duurzame energie op de Noordzee, en dan met name de de fluïde zuidoostelijke [wadden]kust van Duinkerken tot de Sont [zoals wij al in het artikel *Van Deltaplan tot Sigmaplan* aangaven – zie het archief op deze site]. Dit relatief ondiepe zeegebied heeft het in zich om zich te ontwikkelen tot een duurzaam cluster op het gebied van integrale energie- en voedselproductie. Voeg de kust van East Anglia en de monding van de Thames er bij en Londen komt in beeld. Er zijn in dit zeegebied al diverse aanzetten voor integrale duurzame productie. De natuurlijke, culturele en technologische omstandigheden zijn er gunstig. Alleen al op het gebied van de windenergie

bijvoorbeeld wordt hier de komende jaren iets groots verricht. Duitse en Deense molenbouwers - internationale koplopers in de branche - en bedrijven op het gebied van opslag en transport van energie als Siemens opereren niet alleen in eigen contreien maar langs de hele internationale S-bocht van de Sont tot de monding van de Thames [juist in deze Engelse zeecontreien zijn met name Duitse en Deense bouwers volop actief]. Voor investeringen in [Frans-]Atlantische contreien zijn deze bedrijven huiverig - dat heeft niet alleen te maken met de veel grotere diepte van de oceaan, maar ook met de relatief starre bedrijfscultuur in Frankrijk van energiereuzen als EDF die verlangen dat buitenlandse bedrijven zich ondergeschikt maken aan de Franse werkwijze en bedrijfspolitiek en ondertussen de risico's bij het plaatsen van de molens op de lastige en diepe oceaانبodem doorschuiven naar de buitenlandse (molen)bouwers.

Maar de Britse nucleaire factor stoot weer af

Mag de sterke opkomst van deze duurzame energiesector en de grote Britse afhankelijkheid van continentale technologie en expertise in dit opzicht de behoefte aan economische samenwerking met de EU-Randstad doen groeien, andere krachten werken dat tegen. Tot de tegenwerkende krachten behoren niet alleen de afwijkende financieel-politieke oriëntatie van Londen, maar ook de nog steeds zeer sterke gerichtheid op nucleaire energie. In de huidige coalitie van conservatieven en liberaal-democraten liggen weliswaar investeringen in kernenergie moeilijk vanwege de bezwaren van de liberaal democraten, maar er worden allerhande uitwegen gezocht en met succes gevonden om och nog in kernenergie te investeren, bijvoorbeeld door de bouw en uitbating van de nieuwe centrales door te schuiven naar de Franse energiereus EDF. Maar in eigen huis heeft deze EDF het op dit moment heel moeilijk om de bouw van een nieuwe, derde generatie kernreactoren door te kunnen zetten. Massaal protest daartegen, het voornemen van de regering Hollande om de omvang van de nucleaire sector te verminderen en Duitse druk in die richting in Europees verband zouden heel goed kunnen leiden tot de afname van de nucleaire factor in de Franse energiewinning.

Balans: de tendens tot afdrijven is de sterkste

Daarmee zou Londen ook in dit opzicht op termijn meer geïsoleerd komen te staan van Europa. Tel daar de financieel-politieke oriëntatie van Groot Brittannië bij op en de balans lijkt vooralsnog door te slaan naar afdrijven van Europa in plaats van de banden aantrekken. De band op het gebied van de productie van duurzame energie op de Noordzee blijft wel bestaan, al zal de sterkere afstand tot het continent deze band bepaald niet versterken. Misschien is het deze band met de Noordzee-economie in de toekomst de reddingsboei blijken om te voorkomen dat Londen de 'Oekraïne van het westen' wordt. Want aan eigen economische en technologische kracht heeft Albion te weinig in eigen huis om het tij te kunnen keren als de financiële bel van de City verder helemaal inzakt.